

קבלת גרים

ותאמר רות אל תפגעני בי לעזבך לשוב מאחריך כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אליו עמך עמי ואלהיך אלהי: באשר תמותי אמות ושם אקבר כה יעשה ה' לי וכה יסיף כי המות יפריד ביני ובינך: ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה: (מגילת רות פרק א פסוקים טז-יח).¹

מסכת יבמות דף מז עמוד א – גר שבא להתגייר

תנו רבנן: גר שבא להתגייר בזמן הזה, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר? אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים, דחופים, סחופים ומטורפין, ויסורין באין עליהם? אם אומר: יודע אני ואיני כדאי,² מקבלין אותו מיד.³ ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני.⁴ ומודיעין אותו עונשן של מצות, אומרים לו: הוי יודע, שעד שלא באת למידה זו,⁵ אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, חיללת שבת אי אתה ענוש סקילה. ועכשיו, אכלת חלב ענוש כרת, חיללת שבת ענוש סקילה. וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצות, כך מודיעין אותו מתן שכר. אומרים לו: הוי יודע, שהעולם הבא אינו עשוי אלא לצדיקים, וישראל בזמן הזה - אינם יכולים לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות. ואין מרבין עליו, ואין מדקדקין עליו.⁶ קיבל,⁷ מלין אותו מיד ... נתרפא – מטבילין אותו מיד.⁸ ושני תלמידי חכמים עומדים על גביו, ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות; טבל ועלה - הרי הוא כישראל לכל דבריו.⁹ אמר ר' יוחנן: "גר שבא להתגייר, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר? ומודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות" - מאי טעמא? דאי פריש נפרוש,¹¹ דא"ר חלבו: קשים גרים לישראל כספחת, דכתיב: "ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב" (ישעיהו יד א).¹² "ומודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני" -

¹ פסוקים פיוטיים אלה משמשים לא רק לתיאור המרגש של התדבקות (התחברות) רות לנעמי ודרכה לעם היהודי (תיאור הנמשך אח"כ בדברי בעז אליה: "הגד הגד לי כל אשר עשית... ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום"), אלא גם אסמכתא לפרטי הלכות ודינים הקשורים בתהליך הגיור ואופן קבלת גרים לעם ישראל כפי שנראה להלן. רות היא גר הצדק הראשון בתנ"ך (אם לא נספור את יתרו, רחב ושאר גרים שבמדרש). גר סתם במשמעו בתורה הוא גר תושב שמקבל עליו שבע מצוות בני נח, איננו יהודי אבל נחשב אזרח הארץ (שמות יב מט, ויקרא כד כב ורבים אחרים). ואם מותר לפתוח במילתא דבדיחותא כפי שנהגו חכמים ודרשנים (שבת ל ע"ב, פסחים ק"ז ע"א, דברינו **בדיחות הדעת של חכמים**), נוסף זאת. יש שמסבירים את "ותרא כי מתאמצת היא ללכת" כסימן שאכן קבלה עליה רות את כל מצוות היהדות במלואן ("ובאשר תליני אליו עמך עמי ואלהיך אלהי: באשר תמותי אמות" שזה לפי המדרש קבלת מצוות). שהרי כידוע "קשה להיות יהודי" (שווער צוזיין אייד), לפיכך ברגע שנעמי ראתה שרות כבר הולכת באופן כבד כיהודי שחוח שעול המצוות ושק ההיסטוריה על גבו, היא מבינה שאכן קבלה רות עליה את היהדות במלואה והיא מפסיקה לדבר על ליבה ... ומנפלאות השפה שהמילה גרות מכילה את רות. בארץ מואב גרה רות ולארץ יהודה הלכה וקבלה עליה גרות.

² איני ראוי. ראה בראשית רבה עו ה דברי יעקב: "קטנתי מכל החסדים ... איני כדאי", ובראשית רבה נ ד דברי לוט למלאכים: "סורו נא - אפילו איני כדאי עקמו עלי את הדרך", גמרא ברכות יז ע"א: "אלהי, עד שלא נוצרתי איני כדאי", תפילת "הנני העני ממעש ... אע"פ שאיני כדאי והגון לכך" וכן רבים.

³ זו הקבלה הראשונה או הראשונות, התחלת התהליך במגמה חיובית של נכונות ורצון לקבל את הגר, לאחר שאמר: "איני כדאי - איני ראוי להשתתף בצרתך ומי יתן ואזכה לכך" - לשון רש"י.

⁴ אזכור מצוות לקט שכחה ופאה כמצווה הראשונה שאומרים לגר, אומרת דרשני; והקשר לרות המואביה, הגר הראשון, שלקטה בין העומרים ובעז מצווה עליה לנערים: "לא תכלימוה" - יותר ממתבקש! "אתה אולי בא לעם ישראל כאדם חסר כל ורוצה ליהנות ממצוות התורה שדואגות לעניים, כרות המואביה שבאה לעם ישראל בימי קציר חטים", אומרים לגר הבא להתגייר, "אך יום אחד גם אתה תעלה מעלה מעלה ואולי כבר היום אתה בעל נכסים. דע איפוא שזו מצווה גדולה וחשובה! היהדות בנויה מנתינה ולקיחה. ויותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית". ויש עוד לדרוש בעניין מופלא זה.

⁵ עד שלא הצטרפת לעם היהודי.

⁶ רש"י: "ואין מרבין עליו - דברים לאיים עליו שיפרוש". ובשטיינזלץ: "אין מרבין עליו באימים ואין מדקדקין עליו בפרטי המצוות".

⁷ כאן היא הקבלה השנייה והסופית.

⁸ שלוש פעמים "מיד". למה? האם יש כאן חיפזון מסוים לקבל גרים, חשש שמא ישנה את דעתו, או שמא אדרבא העמדתו במבחן כשהוא נוכח שמתייחסים לבקשתו ברצינות ובית הדין לא מתכוון לשיח למדני כפי שמסופר למשל על שני הסרדיוטות שבוא ללמוד את תורת ישראל? זה בית הדין אין כאן?

⁹ הודעת המצוות הראשונה הייתה חלק מהתהליך, ההתקרבות, אולי עוד ישנה דעתו. הודעת המצוות השנייה כאן היא האקט הפורמלי של "קבלת עול מצוות" שביחד עם הטבילה והמילה משלים את התהליך הפורמאלי ומכניס את הגר לכלל ישראל. מכאן ואילך: "הרי הוא כישראל לכל דבריו" ואם יחזור לסורו, הוא בבחינת "ישראל שפשע - ישראל הוא" (סנהדרין מד ע"א) "ואם קידש בת ישראל - ישראל משומד קרינן ביה וקידושו קידושו" (הגמרא ביבמות שם). אין דרך חזרה.

¹⁰ כאן מתחילה הגמרא לבאר את הברייתא שקראנו עד כאן.

¹¹ שאם ירצה לפרוש בנקודת זמן זו, עדיף שיפרוש. ראה רש"י שם: "ולא אכפת לך". אבל מרגע מסוים ואילך כן אכפת לנו ונראה שזו נקודה מאד מהותית ועדינה בתהליך הגרות: מהו הרגע שהאכפת לנו (האחריות שלנו?) מתחלפת מצד זה לצד זה.

¹² את ההסתייגות של רבי חלבו נראה עוד להלן וביתר תוקף. רש"י על הדף אמנם מסביר שהחשש הוא גם אחרי שהגר יתגייר משום שהגרים: "אוחזין מעשיהם הראשונים ולומדים ישראל מהם או סומכין עליהם באיסור והיתר". אבל אולי המשמעות היא 'רבה'

מאי טעמא? א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: בן נח נהרג על פחות משהו פרוטה, ולא ניתן להישבון.¹³ "ואין מרבין עליו, ואין מדקדקים עליו" - אמר רבי אלעזר: מאי קראה? דכתיב: "ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה". אמרה לה: אסיר לך תחום שבת! - "באשר תלכי אלך". אסיר לך ייחוד! - "באשר תליני אלך". מפקדין שש מאות וי"ג מצות! - "עמך עמי". אסיר לך עבודת כוכבים! - "ואלהיך אלהי". ארבע מיתות נמסרו לבית דין! - "באשר תמותי אמות" ... מיד: "ותרא כי מתאמצת היא וגו'".¹⁴ "קיבל, מלין אותו מיד" - מאי טעמא? שהיית מצוה לא משהינן.¹⁵

מסכתות קטנות, מסכת גרים פרק א הלכה א¹⁶

הרוצה להתגייר אין מקבלין אותו מיד, אלא אומרין לו: מה לך להתגייר, והרי אתה רואה את האומה הזאת נמוכה וסגופה מכל האומות, וחלאים רבים וייסורין באין עליהן, וקוברין בנים ובני בנים, ונהרגין על המילה ועל הטבילה ועל שאר כל המצות, ואינן נוהגין בפרהסיא כשאר כל האומות!¹⁷ אם אמר: איני כדאי ליתן צוארי בעול מי שאמר והיה העולם ברוך הוא, מקבלין אותו מיד. ואם לאו, נפטר והולך לו. קיבל עליו, הורידוהו לבית הטבילה וכיסוהו במים עד מקום הערוה. אומרין לו מקצת דקדוקי מצות, על מנת שיהא נותן בלקט בשכחה ובפיאה ובמעשר. כשם שאומרין לאיש, כך אומרין לאשה, על מנת שתהא זהירה בנדה ובחלה ובהדלקת הנר. טבל ועלה אומרין לו דברים טובים דברים של ניחומים: במי נדבקת, אשריך, במי שאמר והיה העולם ברוך הוא, שלא נברא העולם אלא בשביל ישראל, ולא נקראו בני למקום אלא ישראל, ואין חביבין לפני המקום אלא ישראל, וכל אותם הדברים שאמרנו לך, לא אמרנו אלא להרבות שורך.¹⁸

יתר ועכ"פ לא נראה שמעכת את התהליך. אולי אפשר להבין שאמירה זו שייכת הקודם שאם יפוש - יפוש ראשית, משום שעצם הדרשה של ר' חלבו, בפרט אם היא מתייחסת למצב לאחר שהתגייר, היא "כיפוף" של הפסוק בישעיהו שכולו חיובי לגבי הגר. ראה שם הפסוק במלואו: "כִּי יִרְחֵם ה' אֶת יַעֲקֹב וַיִּחַר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל וְהִנִּיחֵם עַל אֲדָמָתָם וְנָלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב". שנית, השימוש כאן בדרשתו של ר' חלבו, הוא רק על מנת להסביר מדוע לא "רצים לקראת הגר בזרועות פתוחות" (מדוע היהדות איננה דת מסייגרת), מדוע מזהירים אותו ולהיות יהודי זה דבר לא קל, כרוך בקיום מצוות מהן קלות ומהן חמורות ונותנים לו פתח לחזור בו. ועכ"פ, אם הוא אומר: אע"פ כן, ממשיכים בתהליך כפי שהברייתא מתארת והגמרא מרחיבה ומבארת.¹³ גם כאן, לאחר דברי ההבהרה של הגמרא הקושרת את עניין מצוות לקט שכחה ופאה לעניין גזל מצוות בני נח, ניתן לחשוב באופן דו-צדדי כמו בהערה 4 לעיל. בעם ישראל, לא הורגים ולא נהרגים על גזל. כל דבר ניתן להישבון. ורש"י פירש הכל על מצב שהגר הוא בעל שדה: "שלא יאמרו: עניי הללו הלוקטין פאת שדה - גזלנים הם ועומד עליהם והורגם דיניהם".¹⁴ ראה איך הפסוק: "ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה" מופיע בגמרא פעמיים, פעם לפני פירוט המצוות ופעם לאחריו, ללמד שאין מקשים על הגר, בפרט גר שהביע את רצונו העז להסתפח לעם ישראל כרות שאמרה: "אל תפגע בי לעוזבך לשבוב מאחריך". ועניין זה שאין מקשיין בתהליך הגיור ולימוד המצוות ודקדוקן מובא להלכה בכל ספרות ההלכה: בעל הלכות גדולות, ה"ף, ספר מצוות גדול וכן הרמב"ם ובית יוסף שנראה להלן.¹⁵ אולי כאן קבלנו תשובה ל"מיד" ששאלנו לעיל. היהדות אולי איננה ממהרת לקבל גרים ובוודאי איננה "עושה נפשות", אבל מצווה יש כאן ומרגע שברור שהגר רציני ורצונו כן - לא משהים את המצווה וזריזין מקדימין למצוות. ראה הערך "גרות" באנציקלופדיה התלמודית שדן אם מצווה זו, שאיננה נמנית לעצמה, כלולה במצוות אהבת הגר או אפילו אהבת ה': "שכן אמרו: ואהבת את ה' אלהיך, אהבהו על כל הבריות כאברהם אביך ... מלמד שהיה אברהם אבינו מגייר ומכניסם תחת כנפי השכינה - הרי שמצווה היא זו". נראה גם שמי שמבקש להתגייר בתקופה בה היהודים "דוויים סחופים ומטורפיין", כוונותיו רציניות.¹⁶ מסכת גרים שייכת לקובץ "מסכתות קטנות" אשר מופיע בדפוס התלמוד בסוף סדר נזיקין (מסכת הוריות). מסכתות אלה ערוכות ומנוסחות כספרות תנאית ומכונות לעיתים "ברייתא", ומן הסתם אכן משוקע בהם חומר קדום, אך הן נערכו וחוברו בתקופה הבתר-תלמודית, בעיקר תקופת הגאונים.¹⁷ הגישה המוצגת בפתיחת המסכת נראית "קשה" יותר מזו של הברייתא ביבמות: "הרוצה להתגייר אין מקבלין אותו מיד". כנגד שלושה ה"מיד" שראינו בברייתא בגמרא, כאן בא בהמשך "מיד" אחד בלבד. כמו כן יש כאן תיאור ארוך ועשיר יותר של מצב ישראל בעמים, שמטרתו להרתיע את הבא להתגייר, כולל אי יכולתם לקיים את דתם ומצוותיה בפרהסיא. אך בהמשך נראה שהתהליך והיחס למי שאומר: אע"פ כן, הוא רך וקל ואינו שונה בהרבה מזה שבגמרא לעיל.¹⁸ בניגוד לגמרא ביבמות בה יש פעמיים 'קבלת מצוות' (ראה הערה 9), כאן יש קבלת מצוות אחת בשעת הטבילה. קבלה מיד, טבילה (חסרה כאן המילה!) וקבלת עול מצוות עם "מקצת דקדוקי מצות, על מנת שיהא נותן בלקט בשכחה ובפיאה ובמעשר". ואם חשבנו שמה נפגע הגר מ"היחס הקשה" עד כאן, מוסיפה המסכת ומדגישה את הדברים הטובים, דברים של ניחומים שאומרים לו: "אשריך, במי נדבקת, במי שאמר והיה העולם ברוך הוא". (רק נעשה יהודי וכבר צריך לנחם אותו ...). ובהמשך המסכת, הלכות ב-ה, דברי שבח והלל לגרים: "חביבין הגרים שבכל מקום הכתוב מכה אותן כישראל, שנאמר: ואתה ישראל עבדי יעקב וגו'. נאמר אהבה בישראל, שנאמר: אהבתי אתכם אמר ה', ונאמר אהבה בגרים, שנאמר: ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה. נקראו ישראל עבדים, שנאמר: כי לי בני ישראל עבדים, ונקראו גרים עבדים, שנאמר: להיות לו לעבדים. נאמר רצון בישראל, שנאמר: והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה', ונאמר רצון בגרים, שנאמר: ועולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי. נאמר שמירה בישראל, שנאמר: ה' שומר ה' צלך על יד ימין, ונאמר שמירה בגרים, שנאמר: ה' שומר את גרים. נאמר שירות בישראל, שנאמר: ואתם כהני ה' תקראו משרתי אלהינו יאמר לכם, ונאמר שירות בגרים, שנאמר: ובני הנכר הנלוים על ה' לשרתו". עוד שם השוואה לאברהם אבי הגרים ולדוד המלך: "חביבין הגרים שלא מל אברהם אבינו לא בן עשרים ולא בן שלושים אלא בן תשעים ותשע שנה ... שלא לנעול דלת בפני הגרים, ולתת ימים לשבים, ולהרבות שכר לעושי רצונו, שנאמר: ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. אברהם אבינו קרא עצמו גר, שנאמר גר ותושב אנכי עמכם. דוד מלך ישראל קרא עצמו גר, שנאמר כי גר אנכי עמך, וכן הוא אומר כי גרים אנחנו לפניך". כולנו בעצם גרים!

גמרא יבמות כד ע"ב - הסתייגות

אחד איש שנתגייר לשום אשה, ואחד אשה שנתגיירה לשום איש, וכן מי שנתגייר לשום שולחן מלכים, לשום עבדי שלמה - אינן גרים ... שהיה רבי נחמיה אומר: אחד גירי אריות, ואחד גירי חלומות, ואחד גירי מרדכי ואסתר - אינן גרים, עד שיתגיירו בזמן הזה ... כבזמן הזה.¹⁹

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרקים יג, יד²⁰

בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה וקרבתן ... וכן לדורות כשירצה העכו"ם להיכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן ...²¹ אלא סוד הדבר כך הוא,²² שהמצוה הנכונה כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר, בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להיכנס לדת. ואם איש הוא, בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית. ואם אישה היא, בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להם עילה מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות כדי שיפרשו, אם קבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן שנאמר: "ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה".²³

פרק יד הלכה א: כיצד מקבלין גירי הצדק? כשיבוא אחד להתגייר מן העכו"ם ויבדקו אחריו ולא ימצאו עילה, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישאל בזמן הזה דוויים ודחופים ומסוחפין ומטורפין ויסורין באין עליהן. אם אמר: אני יודע ואיני כדאי, מקבלין אותו מיד. ומודיעין אותו עיקרי הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עכו"ם ומאריכין בדבר הזה. ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופיאה ומעשר שני ... ואין מרבין עליו, ואין מדקדקין עליו, שמא יגרום לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה. שבתחילה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון ורכים וכן הוא אומר: "בחבלי אדם אמשכם" ואח"כ "בעבותות אהבה".²⁴

¹⁹ כאן אנחנו שומעים הסתייגות שנראה להלן גם בהלכה. גמרא זו היא על המשנה ביבמות ב משנה ח שאם יצאה 'טענה' על נכרית שהתגיירה, היינו חשד שגיורה לא היה כהלכה "הרי זה לא יכנוס" (לא יישא אותה לאשה) אבל "אם פנס - אין מוציאים מידו". גירי אריות הם הגויים (כותים) שהביא שלמנאסר מלך אשור והושיבם בישראל במקום עשרת השבטים (מלכים ב פרק יז), גירי חלומות: "בעל הלומות אמר להם להתגייר" מסביר רש"י, וגירי אסתר ומרדכי הם המתיהדים ככתוב במגילת אסתר ח יז. את הסתירה לכאורה בין הקטע המובא בגמרא ובין המשנה מתרצים בכך שאין הלכה כגמרא זו "הלכה כדברי האומר כולם גרים הם" או כפי שבעצם נאמר כבר במשנה שיש הבדל בין גיור לכתחילה ובין קבלה בדיעבד. וסיום הקטע בגמרא "כבזמן הזה" מרמז אולי לסדר הגיור שראינו בגמרא יבמות מז ובמסכת גרים לעיל. כך או כך, אנחנו שומעים כאן הסתייגות מסוימת מקבלת גרים. ראה המקבילה בירושלמי מסכת קידושין פרק ד הלכה א: "המתגייר לשם אהבה וכן איש מפני אשה וכן אשה מפני איש וכן גירי שולחן מלכים וכן גירי אריות וכן גירי מרדכי ואסתר, אין מקבלין אותן. רב אמר: הלכה גרים הן ואין דוחין אותן כדרך שדוחין את הגרים תחילה, אבל מקבלין אותן וצריכין קירוב פנים שמא גיירו לשם".

²⁰ עד כמה שבדקנו, הרמב"ם הוא הפוסק הראשון שמכניס גורמים חדשים בתהליך הגיור כגון בדיקת כנות הבא להתגייר, "העילה" כדבריו, ואינו מסתמך על הגמרא ביבמות מז בלבד, אלא על מקורות נוספים כגון המקור הקודם שנראה בהמשך שמביעים הסתייגות והתניות בנושא קבלת גרים, אם לא התנגדות ממש.

²¹ הקישור של תהליך הגיור להכנסת עם ישראל בברית בהר סיני, נותן לו משנה תוקף ופוחת דלת לכל באי עולם שהרי גם עם ישראל עצמו עבר תהליך כזה. כולנו גרים מצאצאי תרח וגם אבותינו היו מתחילה עובדי עבודה זרה והקב"ה קרבנו לעבודתו. ראה פירוש מהרש"א לגמרא שבת פז ע"א המתארת איך משה מפרש את התורה לעם ישראל ערב מתן תורה: "בתחילה פירש עונשן ולבסוף פירש מתן שכרן - נראה דכל זה היה לפי הדין בגרים, דאז נכנסו ישראל לברית ונעשו גרים ואמרין פרק החולץ גר שבא להתגייר כו' מודיעין אותו עונשן של מצות כו' וכשם שמודיעין אותו עונשן וכו' כך מודיעין אותו מתן שכרן וכו'". ועל הקשר בין הגרים ומעמד סיני ראה שבועות לט ע"א, תנחומא לך לך ו: "חביב הגר מן אותם אוכלוסין שעמדו על הר סיני" וכבר זכינו להקדיש דף מיוחד [כולנו גרים](#) לנושא זה, בחג השבועות.

²² הסוד שהרמב"ם מדבר עליו שם הוא העובדה שצדיקים גדולים "מושיעי ישראל וידידי ה'" כשמשון ושלמה נשאו נשים נכריות ולכאורה לא גיירו אותן (דעה שהרמב"ם דוחה בתוקף שם בקטע שהשמטנו). גם האבות נשאו נשים נכריות, אבל זה לפני מתן תורה. הרוצה להעמיק בנושא שמשון ושלמה יעיין במקור. אנחנו נחזור לנושא תהליך הגרות.

²³ והרמב"ם ממשיך שם ואומר: "לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה. בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו. שכל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגייר הצדק. ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות, והיו ב"ד הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר שטבלו מכל מקום, ולא מקבלין אותן עד שתראה אחריתם". וכן בהלכה יז שם: "גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל וטבל בפני ג' הדיוטות הרי זה גר, אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל העכו"ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו. ואפילו חזר ועבד כוכבים ומזלות הרי הוא כישראל מומר שקידושי קידושין, ומצוה להחזיר אבידתו מאחר שטבל נעשה כישראל". הרמב"ם מציג כאן 'מצב ביניים' מיוחד בקבלת גרים מסוימים "עד שתראה אחריתם", מצב שנראה שאיננו להלכה בימינו וראוי לעיון ודיון נוסף.

²⁴ תיאור תהליך הגיור ברמב"ם דומה מאד לגמרא ביבמות מז ומסכת גרים, אך בשינויים ותוספות מסוימים. ראשית, הוא מדגיש את עניין "העילה" שכבר פירט לעיל, היינו הבדיקה שהגיור איננו בשל סיבה זרה, כגמרא יבמות כד לעיל. שנית, הוא מדגיש את קבלת מצוות ייחוד השם ואיסור עבודה זרה שהם כנגד שני הדברות הראשונים של עשרת הדברות ונובעות אולי מההשוואה עם קבלת הגרות של עם ישראל במעמד הר סיני וכריתת הברית (ראה הערה 21). הם שני הדברות שעם ישראל שמע ישירות מפי הגבורה וכאן שומע אותם הגר מפי בית הדין - וההקבלה ברורה מאליה. בשתי מצוות אלה מאריכים ומסבירים היטב ומוודאים שהבא

מסכת יבמות דף קט עמוד ב – הסתייגות שנייה

אמר ר' יצחק: מאי דכתיב: "רע ירוע כי ערב זר" (משלי יא)? רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים, וְלַעֲרַבֵי שְׁלָלָיוֹן, ולתוקע עצמו לדבר הלכה.²⁵ מקבלי גרים - כר' חלבו, דאמר ר' חלבו: קשים גרים לישראל כספחת בעור.²⁶

תוספות מסכת קידושין דף עא עמוד א – הגרים מדקדים במצוות

דאמר מר: "קשין גרים לישראל כספחת" אלמא דבתר שיתגיירו קשים הם.²⁷ וה"ר אברהם גר פירש לפי שהגרים בקיאיין במצוות ומדקדיקין בהם קשים הם לישראל כספחת. דמתוך כן הקב"ה מזכיר עונותיהם של ישראל כשאין עושין רצונו.²⁸

רות רבה פרשה ב:

"שובנה בנותי לכנה - ר' שמואל בר נחמני בש"ר יודן בר' חנינא: בשלוש מקומות כתיב כאן שובנה, כנגד ג' פעמים שדוחין את הגר. ואם הטריח יותר מכאן מקבלין אותו.
א"ר יצחק: "בחוץ לא ילין גר" (איוב ל"א) - לעולם יהא אדם דוחה בשמאל ומקרב בימין.²⁹

מדרש תנחומא פרשת ויקרא סימן ב

א"ר אסי: גר שקבל עליו כל התורה כולה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, ולא עוד אלא אפילו דקדוק אחד מן התורה או מדברי סופרים. א"ר יהודה בר שלום: אתה מוצא ארבעים ושמונה פעמים הזהיר הקב"ה בתורה על הגרים, וכנגדן הזהיר על עבודת גילולים. אמר הקב"ה: דיו שהניח עבודת גילולים ובא אצלכם אני מזהירך שתאהבהו שאני אוהבו, שנאמר (דברים י): "ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה וגו'".³⁰

להתגייר מבין אותן היטב, אבל לא בשאר מצוות. ושלישית, שים לב לנימוק מדוע אין מרבין ואין מדקדיקין עליו: "שמא יגרום לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה". הגר כבר בדרך הטובה, הוא כבר "חצי יהודי", הוא עלה על הדרך הנכונה, חצינו את קו ה"אכפת לנו". ומי שמטריח עליו ומדקדק עליו (או מאיים עליו ראה הערה 6 לעיל) אחראי להזחתו לדרך הרעה וחזרתו לסורו! ובכל מקרה, הרמב"ם לא מביא את אמירתו של ר' חלבו: "קשים גרים לישראל כספחת".

²⁵ שלציון - שם מקום, שם נהגו בדיני הלוואות לגבות מהערב קודם שגבו מהלווה. ראה במקור מהו התוקע עצמו לדבר הלכה.
²⁶ ראה גמרא קידושין ע"ב שם מובאים דברי ר' חלבו לצד הסתייגויות רכות יותר כגון זו של רבה בר רב הונא שאומר: "זו מעלה יתירה יש בין ישראל לגרים". וכל הסוגיה שם היא בקשר לייחוס משפחות עקב התערבות יהודים וגויים בבבל ובימי בית שני ונישואי תערובת מימות עזרא ונחמיה ועד ימי החשמונאים ואולי גם אח"כ. אך כאן, הדברים נאמרים בלשון חריפה וחדה. כך גם במסכת נדה יג ע"ב: "הגרים והמשחקין בתינוקות מעכבין את המשיח ... כדר' חלבו, דא"ר חלבו: קשין גרים לישראל כספחת". מקורות אלה ואחרים המדברים לא רק בהיסוס, אלא בגנות קבלת גרים, לא בטלו להלכה את הגמרא ביבמות שנראה שהיא עיקר, אבל מן הסתם סיעו לסייגים והגבלות ובדיקות ודרישות (וחשדות) של מי שבא להתגייר - לאותה "עילה" שראינו ברמב"ם לעיל. אבל הרמב"ם כאמור לא מביא את דברי רבי לבו וכך נפסק להלכה גם בבית יוסף יורה דעה סימן רסח: "גר שבא להתגייר בודקין אחריו בשביל איזה דבר בא להתגייר: ליישב מה שאמרו לא קבלו גרים בימי דוד ושלמה עם מה שאמרו שבימי דוד נתוספו ק"ן אלף גרים". בדיקה, אך לא דחיה. כי כפי שראינו, אין הכלל "קשים גרים לישראל כספחת" דוחה את עיקר הדין, את המצווה לקבל גר. והרוצה להעמיק יחזור לגמרא ביבמות ויראה את בתוספות את דברי ר' יצחק מבעלי התוספות על דברי ר' יצחק האמורא: "רעה תחת רעה תבוא למקבלי גרים", איך הוא הופך שם את העניין על פניו ומדבר בשבח קבלת הגרים: "... אבל אם הן מתאמצים להתגייר, יש לנו לקבלם". והרי פסוק מפורש הוא במגילה: "וּתְרָא כִּי מֵתְאֶמְצָת הַיָּא לְלַכְתָּ אִתָּהּ וְתַחְדָּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ", ופשיטא שהמילה ללכת איננה במשמעות של הליכה פיזית אלא להתלוות לנעמי אל עמה ומולדתה.

²⁷ כשיטת רש"י בגמרא יבמות מז (הערה 12 לעיל).

²⁸ בספרות בעלי התוספות וראשוני אשכנז-ספרד יש דיונים נרחבים על היחס לגרים. לצד רש"י על הדף ביבמות מז, ראה שם דברי תוספות "קשים גרים" שמזכיר את נושא הערבות ההדדית. ותוספות בקידושין ע"ב מוסיף את ציווי התורה המרובים שלא להונות את הגר (מה שמקשה על בני ישראל) וכן שבגין הגרים עם ישראל נשאר בגלות: "לפי שהזהיר הקדוש ברוך הוא עליהם בכ"ד מקומות שלא להונות אותם ואי אפשר שלא יצטערו ויש מפרשים לפי שע"י הגרים ישראל בגלות כדאמר (פסחים דף פז): מפני מה ישראל מפוזרים בכל ארצות". וכבר אריק על כך אברהם (רמי) ריינר במרמר: לשאלת מעמד הגרים בצרפת ובאשכנז בימי הביניים. ומכולם בחרנו להביא את פירושו של רבי אברהם הגר שהופך את מאמרו של רבי חלבו על פניו. למה אנחנו לא רוצים גרים? כי הם משקפים בפנינו את חולשותינו וחסרונותינו.

²⁹ האם זה אותו ר' יצחק בגמרא יבמות קט לעיל שאמר: "רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים"? האם שינה את דעתו לכאן או לכאן? האם שתי שיטות אליבא דרבי יצחק לפנינו? כך או כך, ראה מדרש שמואל (בובר) פרשה כח: "ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחרי שנה ויבקש דוד את פני ה' וגו' (שמואל ב א) ... אמר לו הקב"ה: אל שאול שלא עשיתם חסד עמו, ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים. באותה שעה אמר דוד: וכי בשביל הגרים עשה הקב"ה לעמי כך? אמר לו הקב"ה: אם תרחיק את הרחוקים סופך לרחק את הקרובים. צא ולמד מיהושע רבך שבשעה שאמרו הגבעונים עלה אלינו מהרה והושיעה לנו ועזרנו וגו' (יהושע ו' ו'), באותה שעה אמר יהושע: וכי בשביל הגרים הללו אנו מטריחים על הציבור? אמר לו הקב"ה: אם מרחק אתה הרחוקים סופך לרחק את הקרובים".

³⁰ נראה ששתי דרשות אלה מסכמות את הנושא (יחד עם זכירה **שמדרש תנחומא** הוא מדרש מאוחר המתוארך מהמאה השביעית ואילך) ומציגות את שתי הפנים של היחס לגר. מחד גיסא, כמאמר רב אסי, הגר צריך לבוא עם מוכנות לקבל את התורה כולה בלי שום הגבלות. אולי לא לקיים מייד את כל המצוות והדקדוקים, כפי שראינו לעיל, אבל לבוא בלב שלם ובלי התניות. הגר לא יכול להמציא יהדות חדשה במהלך גיורו. מאידך גיסא, ברגע שהתגייר, צריך לקבל אותו כשווה בין שווים, לאהוב אותו, לתת לו לעבור לפני התיבה ולומר: "אלוהינו ואלוהי אבותינו" (בדברינו מסכם ביכורים בפרשת כי תבוא). ראה כיצד המדרש מתברר לדברי הרמב"ם

חג שמח
מחלקי המים

מים אחרונים: אנו חוזרים ומבהירים, כדברינו תמיד, שלא באנו אפילו לרמוז לפסקי הלכה, בפרט לא בימינו ובמימינו הסוערים וההפכפכים, רק להתבשם מטעמים וניחוחות ולשמוע צלילים רכים ונעימים בנושא כל כך טעון ורגיש. הרוצה להרחיב ולהעמיק בנושא הן מההיבט ההלכתי והן מההיבט ההיסטורי (הכרוכים זה בזה) יפנה לספרם של [צבי זהר ואבי שגיא, גיור וזהות יהודית](#), מוסד ביאליק, תשנ"ה; הערך "גרות" באנציקלופדיה התלמודית; מאמרו של אברהם חיים ריינר, לשאלת מעמד הגרים בצרפת ובאשכנז בימי הביניים, ספר הזכרון לישראל תא שמע.

לעיל על שתי, ובה בעת לזכור שהוא הניח עולם שלם מאחריו, עולם של עבודה זרה כפול 48! בסיום זה נפנה לשני דפים משלימים שכתבנו בנושא הגרות. האחד, [וגר לא תונה](#) בפרשת משפטים והשני [כולנו גרים](#) בחג השבועות.